

PROVINCIALE STATENVERKIEZINGEN

Meerderheid coalitie en C3 in Eerste Kamer onzeker

7 februari 2015

Provinciale Staten gaan meer leven
Kiezers stemmen rechtser dan ze zelf zijn

Met betrekking tot de Provinciale Statenverkiezingen:

- VVD zou de grootste partij kunnen worden bij de Provinciale Statenverkiezingen van 18 maart. SP, D66, PVV, CDA en PvdA zitten daar elk kort achter. Het zal er om spannen of coalitiepartijen VVD en PvdA en de 'constructieve drie' samen een meerderheid in de provincies en dus in de Eerste Kamer gaan halen.
- De Provinciale Staten beginnen meer te leven onder de kiezers.
- Ruim vier op de tien kiezers laten in hun stem meewegen of de coalitie wel of geen meerderheid haalt in de Eerste Kamer.
- Acht op de tien willen ook echt het beleid van de provincie beïnvloeden. Nederlanders zijn redelijk op de hoogte van wat de taken van de provincie zijn: men weet gemiddeld drie van de zeven kerntaken te benoemen.
- Regionale economie, regionale bereikbaarheid en milieu belangrijkste onderwerpen voor kiezers.

Met betrekking tot de Tweede Kamerverkiezingen:

- De VVD zou de grootste partij worden, als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden. De VVD wordt op de voet gevolgd door de PVV en D66.
- VVD en PvdA verliezen ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 respectievelijk een derde en ruim de helft van hun stemmen.
- Kiezers stemmen op een partij die ze – gemiddeld – als rechtser inschatten dan zichzelf.
- Bijna alle partijen worden als rechtser gepercipieerd door hun kiezers dan deze kiezers zichzelf percipiëren. Dit geldt het sterkst voor 50 Plus, D66, PvdA en PVV.

Dit blijkt uit een landelijk representatief onderzoek van onderzoeksbureau **I&O Research** naar kennis, houding en voorgenomen stemgedrag van Nederlanders met betrekking tot de Provinciale Statenverkiezingen van 18 maart 2015 (onder 2.776 Nederlanders van 18 jaar en ouder.) Bij het overnemen van resultaten uit dit bericht altijd de bron I&O Research noemen.

Meer informatie

Peter Kanne
p.kanne@ioresearch.nl
06 31943707

Provinciale Statenverkiezingen

VVD zou de grootste partij bij de Provinciale Statenverkiezingen van 18 maart worden, met 16% van de stemmen. SP, D66, PVV, CDA en PvdA zitten dicht bij elkaar, met elk tussen 11 en 13%. Volgens deze peiling halen coalitiepartijen VVD en PvdA en 'constructieve drie' (C3) D66, CU en SGP samen geen meerderheid in de provincies. Ze zouden op basis van deze peiling samen 48% van de stemmen halen. Er zijn echter veel onzekerheidsfactoren (statistische nauwkeurigheidsmarges, onzekerheden vanwege de indirecte stemprocedure en er is nog anderhalve maand te gaan), waardoor we op basis van deze peiling niet kunnen zeggen of coalitie en C3 deze meerderheid wel of niet gaan halen.

Tabel 1. Stemvoorkeur bij Provinciale Statenverkiezingen van 18 maart

	PEILING PS15 EXCLUSIEF "ZOU NIET GAAN STEMMEN"	PEILING PS15 EXCLUSIEF NIET STEMMEN, BLANCO, WEET NIET	PEILING PS15 EXCLUSIEF "ZOU NIET GAAN STEMMEN", BLANCO, WEET NIET COALITIE + C3
	%	%	%
VVD	11,8	16,6	16,6
PvdA	8,2	11,5	11,5
PVV	9,3	13,0	-
SP	9,7	13,7	-
CDA	9,0	12,6	-
D66	9,3	13,0	13,0
ChristenUnie	2,8	4,0	4,0
GroenLinks	3,7	5,2	-
SGP	2,0	2,7	2,7
Partij voor de Dieren	2,2	3,1	-
50 Plus	3,0	4,2	-
Piratenpartij	0,2	0,3	-
Andere (regionale) partij	1,7	-	-
Blanco/ongeldig	0,8	-	-
Weet ik (nog) niet	26,3	-	-
TOTAAL	100,0	100,0	47,9

Lage trouw onder PvdA- en VVD-stemmers

Van degenen die bij de Tweede Kamerverkiezingen op de PvdA stemden, blijft 36% deze partij vooralsnog trouw, voor de VVD is dat 48%. Voor beide partijen is er nog een kwart van de oude kiezersgroep die het nog niet weet. PvdA verliest vooral aan SP en D66 en in iets minder mate aan GroenLinks. VVD verliest aan CDA, D66 en PVV.

Ook bij D66 weet een kwart van de 'oude' D66-stemmers (TK2012) het nog niet. 61% van de 'oude' D66-stemmers zou opnieuw op D66 stemmen, in vergelijking met de kiezerstrouw onder de achterban van SGP, CU, CDA, PVV en SP (allen ruim 70% kiezerstrouw) is die onder de D66-aanhang dus relatief laag. D66 haalt stemmen weg bij PvdA, VVD en GroenLinks.

Tabel 2. Partijvoorkeur Provinciale Statenverkiezingen afgezet tegen stemgedrag TK2012

GESTEMD BIJ TK 2012 →											
PS-15 ↓	VVD	PvdA	PVV	SP	CDA	D66	CU	GL	SGP	PvdD	50+
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
VVD	47,7	0,4	2,4	0,0	0,5	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PvdA	0,0	35,6	0,0	0,5	0,5	1,7	0,0	3,7	0,0	0,0	0,0
PVV	6,0	1,8	74,0	2,4	2,1	0,6	0,0	1,9	2,1	0,0	16,3
SP	0,7	10,2	1,4	72,5	1,0	1,7	0,0	1,9	0,0	0,0	2,3
CDA	6,9	1,5	0,0	1,4	79,1	3,9	7,1	0,0	0,0	0,0	7,0
D66	6,7	10,8	0,5	2,4	1,6	61,1	0,0	5,6	0,0	0,0	4,7
CU	1,0	0,7	0,0	0,0	3,1	0,6	80,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GL	0,0	6,8	0,0	1,9	0,0	1,7	1,4	66,7	0,0	0,0	0,0
SGP	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	97,9	0,0	0,0
PvdD	0,5	1,6	3,8	1,9	0,0	0,0	0,0	3,7	0,0	66,7	0,0
50 Plus	2,7	2,2	1,9	1,4	2,6	1,7	1,4	0,0	0,0	0,0	37,2
Andera (regionale partij)	2,1	2,0	1,4	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	5,1	4,7
Weet ik niet	25,6	26,1	14,4	15,6	9,4	25,0	10,0	16,7	0,0	25,6	25,6
Blanco/wil niet zeggen	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6	2,3
TOTAAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Provinciale Staten beginnen meer te leven

Van degenen die gaan stemmen in maart zegt 56% bij zijn stem 'helemaal niet mee te wegen of de coalitie wel of geen meerderheid haalt in de Eerste Kamer'. Dit was begin januari nog 46%. Bovendien zegt 81% met zijn stem het beleid van de provincie waarin hij woont te willen beïnvloeden (vorige keer niet gevraagd).

Het lijkt er dus op dat het voortbestaan van het kabinet met steun van de C3 iets minder speelt bij de kiezers en dat de Provinciale Staten zelf meer beginnen te leven. Daar zijn twee mogelijke verklaringen voor. De verkiezingscampagnes zijn duidelijk ingezet, zowel door landelijke als door provinciale partijen – zelfs de lokale partijen hebben zich gemeld. En doordat veel grote wetten al door de Eerste Kamer zijn – en de zorgwet¹ waarschijnlijk tot na de PS-verkiezingen is geparkeerd – lijkt de relatie met de landelijke politiek enigszins afgezwakt of minder urgent.

Desalniettemin lijkt de steun (onder degenen die de Eerste Kamer wel laten meewegen) voor het kabinet van VVD en PvdA af te nemen. Een kwart (24%) van degenen die gaan stemmen en een partij van eerste voorkeur kunnen noemen, wil met zijn stem bij de Provinciale Statenverkiezingen het kabinet steunen, tegen 29% begin januari. Het percentage Nederlanders dat het kabinet wil straffen is licht gestegen van 28% naar 31%.

Aanhangers van de PVV zijn nog steeds het meest geneigd om de samenstelling van de nieuwe Eerste Kamer mee te laten wegen in hun stemvoorkeur: opnieuw driekwart van de PVV-achterban wil het kabinet straffen. Al zegt ook 48% van de PVV-kiezers niet mee te wegen of de coalitie wel of geen meerderheid haalt in de Eerste Kamer.

¹ Op het moment dat dit onderzoek liep was nog niet bekend dat minister Schippers haar plannen aanpast en daarmee wellicht niet langs de Eerste Kamer hoeft.

Bij de achterban van de drie constructieve oppositiepartijen (C3) is de steun voor het kabinet het grootst bij D66 (31%), terwijl CU (24%) en SGP (22%) hierbij achterblijven. Onder CDA-kiezers is de steun voor het kabinet in deze peiling gedaald (nu 18%, tegen 32% begin januari).

Tabel 3. Motivatie stemgedrag PS-verkiezingen

(% helemaal of grotendeels mee eens)

Met mijn stem bij Provinciale Statenverkiezingen...	Zou bij PS-verkiezingen stemmen op:											
	TOTAAL		VVD		PvdA		PVV		SP		CDA	
	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
... wil ik het kabinet (VVD en PvdA) steunen.	29	24	85	77	75	71	5	2	4	3	32	18
... wil ik het kabinet (VVD en PvdA) straffen.	28	31	5	5	6	5	75	73	58	62	31	34
... laat ik helemaal <i>niet</i> meewegen of de coalitie wel of geen meerderheid haalt in de Eerste Kamer.	46	56	40	51	46	50	38	48	41	52	51	59
... wil ik het beleid van de provincie waarin ik woon, beïnvloeden.	-	81	-	81	-	79	-	77	-	84	-	87

Met mijn stem bij Provinciale Statenverkiezingen...	Zou bij PS-verkiezingen stemmen op:													
	TOTAAL		D66		CU		SGP		GL		PvdD		50Plus	
	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb	4-jan	2-feb
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
... wil ik het kabinet (VVD en PvdA) steunen.	29	24	34	31	18	24	30	22	15	6	11	0	7	9
... wil ik het kabinet (VVD en PvdA) straffen.	28	31	17	22	15	23	7	11	15	25	36	40	52	54
... laat ik helemaal <i>niet</i> meewegen of de coalitie wel of geen meerderheid haalt in de Eerste Kamer.	46	56	52	64	50	60	42	68	65	69	54	58	46	58
... wil ik het beleid van de provincie waarin ik woon, beïnvloeden.	-	81	-	80	-	82	-	72	-	84	-	83	-	77

Kerntaken provincie

De provincie heeft zeven kerntaken, te weten:

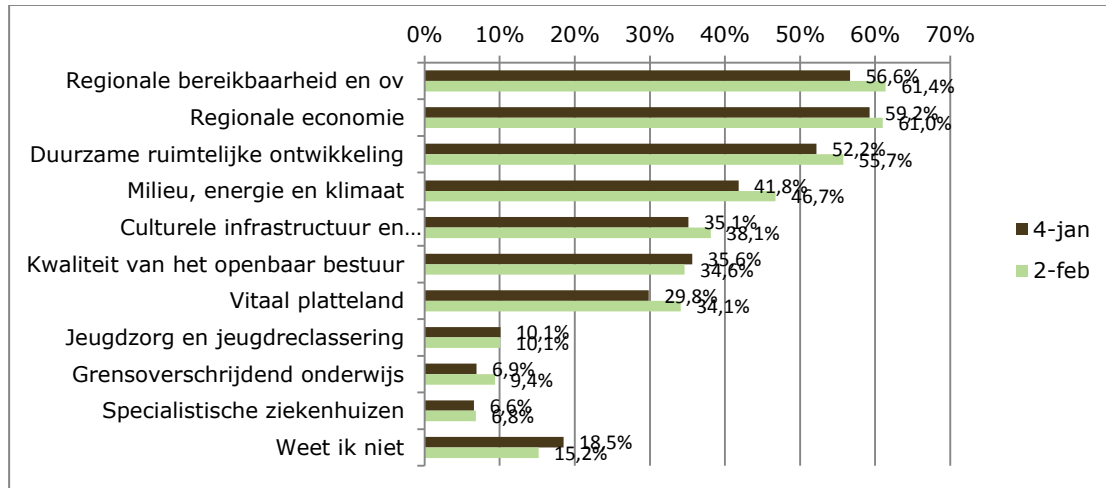
- 1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling, waaronder waterbeheer
- 2 Milieu, energie en klimaat
- 3 Vitaal platteland
- 4 Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
- 5 Regionale economie
- 6 Culturele infrastructuur en monumentenzorg
- 7 Kwaliteit van het openbaar bestuur.

In het onderzoek hebben we deze taken – plus drie onjuiste taken – *random* voorgelegd aan de respondenten. We vroegen de kiezers welke taken zijn van de provincie. Gemiddeld weet men zo'n drie juiste taken te noemen. De 'fake-taken' worden maar weinig genoemd. Ook de jeugdzorg, wat tot voor kort een taak van de provincie was, wordt door slechts 10% genoemd.

Het bekendst zijn de taken (1) regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer, (2) regionale economie, gevolgd door (3) duurzame ruimtelijke ontwikkeling, waaronder waterbeheer.

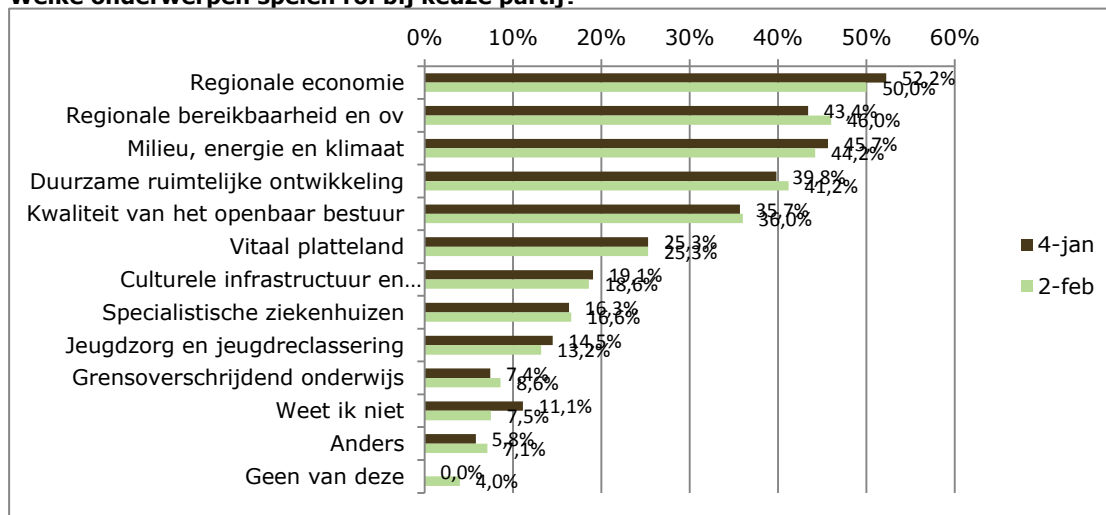
Wat zijn volgens u de taken van de Provinciale Staten?

% genoemd

Vervolgens is degenen die een partij kunnen noemen als eerste voorkeur voor de Provinciale Staten gevraagd welke van deze onderwerpen een belangrijke rol spelen bij die keuze. Hier zien we de taken min of meer in dezelfde volgorde terugkomen. Het belangrijkste zijn regionale economie, regionale bereikbaarheid en milieu. Het minst belangrijk: culturele infrastructuur.

Welke onderwerpen spelen rol bij keuze partij?

Belangrijkste onderwerpen per partij

- Voor kiezers van de VVD is de *regionale economie* het belangrijkste onderwerp.
- D66-kiezers vinden *Milieu, energie en klimaat* en *Duurzame ruimtelijke ontwikkeling* het belangrijkste.
- SP-kiezers kijken vooral naar *Regionale bereikbaarheid* en *regionaal openbaar vervoer en regionale economie*.
- Voor PVV-kiezers weegt met name de *regionale economie* zwaar.
- CDA-kiezers vinden ook de *regionale economie* erg belangrijk maar naar verhouding scoort hier *vitaal platteland* hoog.
- Voor PvdA-kiezers zijn dat *Duurzame ruimtelijke ontwikkeling*, *Regionaal openbaar vervoer* en *Regionale economie*.
- De GroenLinks-kiezer kijkt – verre weg – het meest naar *Milieu, energie en klimaat* en *Duurzame ruimtelijke ontwikkeling*.

1. Tweede Kamerverkiezingen: VVD grootste

De VVD zou opnieuw de grootste partij worden (17%, 26 zetels), als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden. De VVD wordt op de voet gevolgd door de PVV (15%, 23 zetels) en D66 (15%, 22 zetels²). De PvdA (11%, 17 zetels) zou de SP (13%, 20 zetels) voor moeten laten gaan.

Tabel 4. Partijvoorkeur Tweede Kamer

Partij	ZETELS TK SEPT 2012	PEILING TK NU	PEILING TK
	(GEEN REKENING GEHOUDEN MET OPSTAPPEN KAMERLEDEN PVV, PVDA EN 50+)	EXCLUSIEF "ZOU NIET GAAN STEMMEN", BLANCO, WEET NIET	ZETELS 2 FEBR. 2015
	#	%	#
VVD	41	17,24	26
PvdA	38	11,07	17
PVV	15	14,88	23
SP	15	13,03	20
CDA	13	11,07	17
D66	12	14,85	22
ChristenUnie	5	3,88	6
GroenLinks	4	4,44	6
SGP	3	2,30	3
PvdD	2	2,16	3
50 Plus	2	4,61	7
Piratenpartij	0	0,46	0
Totaal	150	100,0	150

VVD en PvdA zouden ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 – op dit moment – respectievelijk bijna de helft en 61% van hun stemmen inleveren. Echter, een relatief grote groep van de PvdA-stemmers (17,5%) heeft nog geen keuze gemaakt.

Erg trouw zijn de kiezers (TK2012) van SGP (100%!), ChristenUnie, PVV en CDA.

² Verschil in zetels veroorzaakt door restzetel.

Tabel 5. Partijvoorkeur TK nu afgezet tegen stemgedrag TK2012

TK nu ↓	Gestemd bij TK 2012 →											
	VVD	PvdA	PVV	SP	CDA	D66	CU	GL	SGP	PvdD	50 Plus	Niet gestemd
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
VVD	55,5	0,4	2,6	0,0	1,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,4
PvdA	0,0	38,9	0,4	0,5	0,5	1,6	0,0	3,8	0,0	0,0	0,0	3,4
PVV	7,6	2,0	84,8	2,7	2,1	0,5	0,0	1,9	0,0	7,1	20,5	15,5
SP	1,2	12,5	1,3	76,3	1,0	2,2	0,0	1,9	0,0	4,8	2,3	9,5
CDA	7,5	1,2	0,0	0,9	80,4	2,7	5,6	0,0	0,0	0,0	6,8	4,7
D66	9,4	14,1	0,4	4,6	2,6	76,1	0,0	5,7	0,0	2,4	4,5	2,7
CU	1,3	0,7	0,0	0,0	2,6	1,6	85,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
GL	0,0	6,8	0,0	1,4	0,0	1,6	1,4	71,7	0,0	0,0	0,0	0,7
SGP	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
PvdD	0,5	0,9	0,9	1,4	0,0	0,0	0,0	3,8	0,0	64,3	0,0	0,0
50 Plus	3,3	3,4	1,3	3,2	2,6	1,1	1,4	0,0	0,0	0,0	45,5	3,4
Andere partij	0,7	0,2	0,9	0,5	0,0	0,5	0,0	1,9	0,0	16,7	0,0	0,7
Zou niet gaan stemmen	0,5	0,7	2,2	1,4	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	27,0
Weet ik niet	11,9	17,5	3,9	5,5	6,2	7,6	5,6	9,4	0,0	4,8	18,2	20,9
Blanco/wil niet zeggen	0,7	0,9	1,3	1,8	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3	5,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Waar blijft de linkse kiezer?

Regelmatig wordt in de media de vraag opgeworpen waar de linkse kiezers gebleven zijn³. De traditioneel linkse PvdA verliest immers zetels, maar die komen niet allemaal bij de andere linkse partijen terecht. Rechts heeft in de peilingen momenteel een ruime meerderheid. Zijn de kiezers aan het verrechtzen? Het antwoord is niet zo eenduidig te geven.

Er zijn drie observaties:

- Kiezers lijken op dit moment iets 'rechtser' dan de afgelopen decennia het geval was.
- Kiezers stemmen op een partij die ze – gemiddeld – als rechtser inschatten dan zichzelf.
- Links-rechts is een indeling die niet meer alle dimensies in het politieke speelveld vangt. Links-rechts zegt vooral iets over de sociaaleconomische verschillen (alles wat met geld te maken heeft) en minder over de sociaal-culturele verschillen (die gaat over zaken als immigratie, integratie, Europa, veiligheid, e.d.). Daardoor schatten kiezers hun partijen niet altijd juist in. Voor meerdere partijen geldt dat ze in hun partijprogramma's sociaaleconomisch rechtser zijn dan hun kiezers ze inschatten.

We hebben in deze peiling kiezers gevraagd zichzelf op een links-rechtsschaal te plaatsen, en daarna hebben we ze gevraagd de partij van hun eerste voorkeur (Tweede Kamer) eveneens op deze schaal te plaatsen⁴. Op een schaal van 0 tot 10 (waarbij 5 het midden is) komen de kiezers zelf gemiddeld uit op een 5,2. Ruim een derde (37%) plaatst zich links van het spectrum, bijna de helft (46%) rechts van het spectrum. Een op de zes plaatst zichzelf in het midden (5).

In vergelijking met de metingen die in de jaren tachtig, negentig, 2005 en 2008 zijn gedaan door TNS NIPO komt een groter deel van de kiezers uit aan de rechterkant van het spectrum. TNS NIPO werkte echter met een zevenpuntsschaal, waardoor we in dit onderzoek (met een elfpuntsschaal) een lagere score in het midden vinden.

³ Zie bijvoorbeeld de Volkskrant van 16 januari 2015: <http://www.volkskrant.nl/politiek/waar-is-de-linkse-kiezer-gebleven~a3830799/>

⁴ Wanneer u denkt aan uw eigen politieke opvattingen, waar zou u zichzelf dan plaatsen op een schaal van 0-10? (0=links, 10 = rechts).

En als u denkt aan de partij waar u bij de Tweede Kamerverkiezingen waarschijnlijk op zou stemmen, waar zou u deze partij dan plaatsen op een schaal van 0-10?

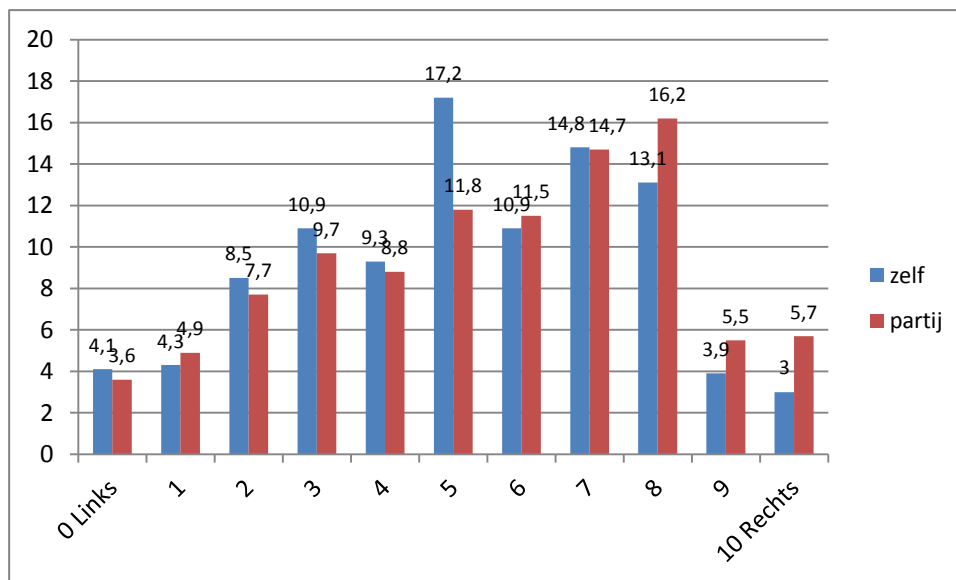
Per saldo wijkt het gemiddelde (5,2) weinig af van het (omgerekende) gemiddelde van de afgelopen 35 jaar (net links of net rechts van het midden; omgerekend een 4,9, 5,0 of 5,1). Conclusie: de kiezer lijkt nu iets rechtser te zijn dan de afgelopen decennia het geval was⁵.

Kiezers stemmen rechtser dan ze zelf zijn

De kiezer plaatst zichzelf dus iets rechts van het midden (5,2) op een schaal van 0-10. De eigen partij wordt gemiddeld echter als nog iets rechtser ingeschat (5,5).

	GEMIDDELDE	STANDAARDEVIATIE
Zelf	5,16	2,49
Partij TK nu	5,51	2,66

Zelfplaatsing kiezers (zelf) en partij op links-rechtsschaal

Waar plaatst kiezer zichzelf? (5 = midden, oranje = links, groen is rechts)

	%	Cumulatief %	
0 Links	4,1	4,1	Totaal links = 37%
1	4,3	8,3	
2	8,5	16,8	
3	10,9	27,7	
4	9,3	37,1	
5	17,2	54,3	
6	10,9	65,2	Totaal rechts = 46%
7	14,8	80,0	
8	13,1	93,1	
9	3,9	97,0	
10 Rechts	3,0	100,0	

⁵ O.b.v. metingen van TNS NIPO uit 1980, 1990, 1994, 2005, 2008.

Waar plaatst kiezer zijn partij (5 = midden, oranje = links, groen is rechts)

	%	Cumulatief %	
0 Links	3,6	3,6	Totaal links = 35%
1	4,9	8,5	
2	7,7	16,2	
3	9,7	25,8	
4	8,8	34,7	
5	11,8	46,4	
6	11,5	57,9	Totaal rechts = 54%
7	14,7	72,6	
8	16,2	88,8	
9	5,5	94,3	
10 Rechts	5,7	100,0	

Bijna alle partijen worden als rechtser gepercipieerd door hun kiezers dan deze kiezers zichzelf percipiëren. Dit geldt het sterkst voor 50 Plus, D66, PvdA en PVV.

Dat geldt niet voor CU, SP en PvdD, die als linkser worden gepercipieerd.

De positie van de GroenLinks-kiezer zelf en hoe hij zijn partij plaatst, komt bijna geheel overeen.

Tabel: gemiddelde scores links-rechtsplaatsing

Negatieve verschilscore: kiezer is linkser dan partij (partij volgens die zelfde kiezer)

Positieve verschilscore: kiezer is rechtser dan partij (partij volgens die zelfde kiezer)

PARTIJ	ZELF	PARTIJ	VERSCHIL = ZELF – PARTIJ
50 Plus	5,58	6,12	-0,54
D66	4,87	5,40	-0,52
PvdA	2,91	3,38	-0,47
PVV	6,96	7,41	-0,45
SGP	7,67	8,06	-0,39
VVD	7,30	7,67	-0,36
CDA	6,27	6,57	-0,30
GroenLinks	2,47	2,48	-0,01
ChristenUnie	5,67	5,56	0,12
SP	2,63	2,48	0,15
PvdD	3,62	3,30	0,32

Onderzoeksverantwoording

I&O Research voerde van 29 januari t/m 2 februari 2015 een online onderzoek uit naar de kennis, houding en het voorgenomen gedrag van Nederlanders ten aanzien van de Provinciale Statenverkiezingen van 18 maart 2015.

Voor het onderzoek is een aselechte steekproef onder leden van het I&O Research Panel benaderd. In totaal hebben in deze periode 2.776 Nederlanders deelgenomen aan het onderzoek.

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishouden-steekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). De respondenten hebben geen financiële vergoeding gehad voor hun aanmelding voor het panel. Ook voor deelname aan dit onderzoek kregen respondenten geen vergoeding.

De onderzoeksresultaten zijn na herweging op leeftijd, geslacht, provincie en politieke voorkeur representatief voor alle Nederlandse inwoners (18-89 jaar). Dit is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard.

I&O Research

I&O Research BV is een bureau voor beleids- en marktonderzoek. I&O Research is het achtste marktonderzoeksbureau van Nederland. In de publieke sector behoort I&O Research tot de top drie. I&O Research heeft vestigingen in Enschede, Hoorn en Nieuwegein.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR gedragscode voor markt- en sociaal-wetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001 en ISO 20252 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362 gecertificeerd. Dit is de norm voor online Access Panels.

Noot voor redacties

Het overnemen van cijfers en teksten uit deze publicatie is alleen toegestaan met expliciete vermelding van I&O Research als bron.